

วารสาร นาคบุตรปริทรรศน์

Nakkhabut Paritat Journal

ISSN 3027-7779 (Online)

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2567 Vol. 16 No. 1 January - April 2024

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช 1 หมู่ 4 ต.ท่าจี่ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช 80280
Research and development institute Nakhon Si Thammarat Rajabhat University 1 Moo 4, Tha Ngio, Mueang, Nakhon Si Thammarat 80280

Received: February 1, 2022

Revised: April 24, 2024

Accepted: April 27, 2024

กระบวนการส่งกลับเหยื่อค้ำมนุษย์ชาวไทยในประเทศเพื่อนบ้านสู่ประเทศภูมิลำเนา

The Process of Repatriation of Thai Human Trafficking Victims
from Neighboring Countries to their Native Country

กานต์สินี แก้วเพ็ง*

วันชัย ธรรมสังการ

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author) E-mail: kkansinee@yahoo.com

Kansinee Kaewpheng*

Wanchai Dhammasaccakarn

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา “กระบวนการส่งกลับเหยื่อค้ำมนุษย์ชาวไทยในประเทศเพื่อนบ้านสู่ประเทศภูมิลำเนา” เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการส่งกลับเหยื่อค้ำมนุษย์ชาวไทย และ 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการช่วยเหลือเหยื่อค้ำมนุษย์กลับประเทศ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้น บทความนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการศึกษางานวิจัย บทความวิชาการ รายงานผลการช่วยเหลือส่งกลับเหยื่อค้ำมนุษย์และปัญหาอุปสรรคการช่วยเหลือเหยื่อส่งกลับประเทศของสถานเอกอัครราชทูตไทยและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ มีการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางการสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเหยื่อค้ำมนุษย์ชาวไทยกลับสู่ประเทศภูมิลำเนา จำนวน 5 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล และสังเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์จนได้ข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเหยื่อชาวไทยได้รับการพ้นโทษแล้วจะมีกระบวนการส่งกลับประเทศภูมิลำเนาดังนี้ 1) ขั้นตอนก่อนการส่งกลับ หน่วยงานที่ดำเนินการช่วยเหลือ ได้แก่ สถานเอกอัครราชทูต 2) ขั้นตอนการรับตัวผู้เสียหาย 3) ขั้นตอนการวางแผนและการคืนสู่สังคม และ 4) ขั้นตอนการติดตามผลและเฝ้าระวังเพื่อให้ผู้เสียหายสามารถอาศัยอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข ส่วนปัญหาและอุปสรรคการช่วยเหลือเหยื่อกลับประเทศ พบว่า ปัญหาด้านผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอ ปัญหาจากตัวเหยื่อ เหยื่อไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลตามความเป็นจริง ปัญหาด้านการประสานงาน เกิดจากกระบวนการทางกฎหมายของประเทศเพื่อนบ้านที่ต้องใช้ระยะเวลาดำเนินคดี และสุดท้ายปัญหาเกี่ยวกับข้อมูล เหยื่อมีการบิดเบือนข้อมูล เนื่องจากกลัวตนเองมีความผิดจึงส่งผลให้การช่วยเหลือเหยื่อค้ำมนุษย์กลับประเทศภูมิลำเนาเป็นไปด้วยความล่าช้า

คำสำคัญ: กระบวนการส่งกลับประเทศ; การค้ำมนุษย์; เหยื่อชาวไทย; ประเทศภูมิลำเนา; ประเทศเพื่อนบ้าน

Abstract

This qualitative research article studies “The process of returning Thai human trafficking victims from neighboring countries to their home countries”. Its purpose was to 1) study the process of repatriation of Thai human trafficking victims, and 2) study the problems and obstacles in helping victims of human trafficking return to their country to achieve the above objectives. This article uses data collection methods through research, academic articles, reports on the results of repatriating victims of human trafficking and the problems of loss of repatriation at the Royal Thai Embassy, and other documents related to helping victims of trafficking. In addition, the semi-structured interview was used with 5 persons who were involved in helping Thai trafficking victims return to their home country by selecting by purposive sampling. Data analysis was done by using data processing, data categorizing, and the relation scheme synthesizing.

The results of the study found that Thai trafficking victims who have been acquitted will have the process of repatriation to their domicile states as follows: 1. procedures before repatriation: assistance agencies include the embassy, 2. procedures for picking up victims at the airport, 3. planning and reintegration procedures, and 4. follow-up and surveillance procedures so that the victims can live in the community and happily. As for problems and obstacles in helping victims return to their country, it was found that the problem for operators was that there were not enough officials. The victim's problem is the victim did not cooperate with the authorities in

providing truthful information. Coordination problems arise from the legal process of neighbouring countries that takes time to prosecute. And finally, data problems, victims misrepresent information because of fear of being guilty as a result, helping victims of human trafficking return to their home countries is delayed before being able to help Thai people repatriate to their country of origin.

Keywords: Repatriations; Human trafficking; Thai Victims; the Country of Origin; Neighbouring Countries

บทนำ

ปัญหาการค้ามนุษย์หรือการค้าทาสไม่ใช่เป็นปรากฏการณ์ใหม่แต่อย่างใด เพราะการค้ามนุษย์เป็นปัญหาหนึ่งที่ประชาคมโลกให้ความสนใจ ห่วงใย และมีการร่วมกันเร่งหามาตรการแก้ไขและป้องกัน เพราะถือว่าเป็นปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรงที่สุด ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โอกาสและอนาคต ความปลอดภัยและความมั่นคงของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ ไร้สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ รวมทั้งก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ทั้งในระดับสากล ภูมิภาค และภายในประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศและบุคคล โดยอาจนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด การค้าประเวณี และการลักลอบเข้าเมือง เป็นต้น

ปัญหาการค้ามนุษย์ถือเป็นปัญหาที่สังคมโลกและสังคมไทยต่างต้องเผชิญมาเป็นเวลานานกว่าพันปี ซึ่งแต่เดิมการค้ามนุษย์เป็นการบังคับใช้แรงงานทาส การค้าทาส และการค้าประเวณี แต่ปัจจุบัน คำว่า “ทาส” ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิม อาจเป็นเพราะยุคสมัยโลกาภิวัตน์และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการค้าทาส โดยประวัติศาสตร์ “การค้ามนุษย์” เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยยุคกรีกโบราณและยุคโรมันช่วงก่อนคริสตกาล เริ่มจากช่วงสมัยโบราณ การค้ามนุษย์เป็นการบังคับการใช้แรงงานทาส การค้าทาส และการค้าประเวณีเริ่มตั้งแต่โปรตุเกสมีการค้าทาสในประเทศแอฟริกา โดยการนำทาสไปขายเป็นแรงงานในประเทศตน ต่อมาประเทศอังกฤษเริ่มมีการเข้ามาค้าทาสในแอฟริกาด้วยเช่นกัน เพื่อนำคนไปใช้แรงงานในการทำการเพาะปลูกในดินแดนประเทศที่เป็นอาณานิคมของตน และการค้าทาสของทั้งสองประเทศต่างสร้างความมั่งคั่งเป็นอย่างมากให้แก่ประเทศ ซึ่งเป็นเหตุผลทำให้ประเทศมหาอำนาจทางยุโรปประเทศอื่น ๆ เช่น สเปน อเมริกาเหนือ ฮอลแลนด์ ฝรั่งเศส สวีเดน และเดนมาร์ก เริ่มมีการค้าทาสเพื่อใช้แรงงานในการเกษตรในประเทศดินแดนอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจในสมัยนั้นเช่นกัน (Luela, 2017) รวมทั้งประเทศไทยในสมัยอดีตมีการค้าทาสเพื่อนำมาใช้แรงงานเป็นทาสในเรือนเบี้ยหรือแม้กระทั่งนำทาสมาค้าประเวณี แม้ว่าปัจจุบันทั้งสังคมโลกและสังคมไทย คำว่า “ทาส” ได้มีการยกเลิกแล้ว แต่ในบริบทความเป็นจริงนั้นยังคงปรากฏอยู่ในสังคม แต่เปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการค้าทาสกลายเป็นสินค้าและปัจจัยการผลิตในเชิงอุตสาหกรรมต่าง ๆ จนกลายมาเป็น “กระบวนการค้ามนุษย์” ซึ่งกระบวนการค้ามนุษย์ปัจจุบันจะมีความต่างแตกต่างไปจากการค้ามนุษย์ในอดีต เพราะกระบวนการค้ามนุษย์นั้นมีความซับซ้อนเกี่ยวกับกระบวนการมากกว่า เนื่องด้วยโลกปัจจุบันก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยม การค้ามนุษย์จึงมีกระบวนการที่สลับซับซ้อนขึ้นจากเดิม โดยเริ่มจากการขยายตัวของระบบทุนนิยม ความเจริญของอุตสาหกรรมและตลาดแรงงานรวมทั้งการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อมาหางานทำในเมือง ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงถูกทำให้กลายเป็นสินค้าอย่างหนึ่งที่มีมูลค่า บ้างมีทั้งสมัครใจและไม่ได้สมัครใจให้กลายเป็นสินค้าอาจจะด้วยกลอุบายหรือกระบวนการต่าง ๆ จนทำให้ตกมาเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ แม้ว่าสังคมโลกจะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเพียงใด แต่การค้ามนุษย์ก็ยังคงมีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องและแอบแฝงเข้ามาจากการพัฒนาและความเจริญเติบโตทางสังคม ซึ่งเห็นได้จากการประกาศการจัดระดับประเทศไทยในรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ ประจำปี ค.ศ. 2022

(2022 Trafficking in Persons report: TIP Report) ของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา โดยจัดให้ประเทศไทยอยู่ในระดับ Tier 2 เป็นประเทศที่ดำเนินการและแสดงให้เห็นถึงความพยายามแก้ปัญหาการค้ามนุษย์ ซึ่งเป็นการยกระดับขึ้นจากระดับ Tier 2 Watch List ที่เป็นประเทศที่มีรายงานเหยื่อการค้ามนุษย์เพิ่มมากขึ้น แต่ไม่มีวิธีการถึงการพยายามแก้ปัญหาการค้ามนุษย์ (Ministry of Foreign Affairs, 2022) นอกจากนี้ มีรายงานการค้ามนุษย์ (Trafficking in Person (TIP) Report) ประจำปี 2566 เกี่ยวกับการดำเนินคดีการค้ามนุษย์ของประเทศไทย พบว่า ในปี 2565 มีการสืบสวนกรณีต้องสงสัยคดีค้ามนุษย์ 253 คดี (เทียบกับ 188 คดีในปี 2564) ดำเนินคดีกับผู้ต้องสงสัยค้ามนุษย์ 308 ราย (เทียบกับ 125 รายในปี 2564) และพิพากษาลงโทษนักค้ามนุษย์ 249 ราย (เทียบกับ 82 รายในปี 2564) ศาลพิพากษาลงโทษนักค้ามนุษย์ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิด 201 ราย (U.S. Embassy in Thailand, 2023) ด้วยสถิติดังกล่าวจึงมองว่าการค้ามนุษย์ยังคงมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าประเทศไทยจะตระหนักและให้ความสำคัญถึงการแก้ปัญหาและต่อต้านการค้ามนุษย์

สำหรับประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการค้ามนุษย์ อันเกิดมาจากสาเหตุการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ก่อให้เกิดคนในสังคมขาดความมั่นคงทางด้านสังคม ชุมชน และครอบครัว ส่งผลให้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานเดิมไปสู่ถิ่นที่อยู่ใหม่ เพื่อแสวงหาโอกาสความมั่นคงในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างเท่าเทียม และเสมอภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนที่ด้อยโอกาส และมีฐานะยากจน จึงส่งผลให้นักค้ามนุษย์ได้ใช้โอกาสนี้เข้ามาแสวงหาประโยชน์จากกลุ่มผู้อพยพ โดยการหลอกลวง บังคับ ช่มชู้ หรือด้วยความสมัครใจจนภายหลังตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ โดยการนำมาค้าประเวณี การบังคับใช้แรงงาน การบังคับให้ขอทาน เพื่อนำไปแสวงหาผลประโยชน์ในทางผิดกฎหมาย และด้วยสถานการณ์การค้ามนุษย์ของประเทศไทยจากรายงานการค้ามนุษย์ของสหรัฐอเมริกา (Trafficking in Person (TIP) Report) ประจำปี 2563 ระบุว่าประเทศไทยเป็นประเทศต้นทาง โดยมีการแสวงหาประโยชน์จากผู้อื่นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ แต่ในขณะเดียวกันยังมีสถานะเป็นประเทศปลายทางที่มีการค้ามนุษย์จากต่างประเทศ และมีสถานะเป็นประเทศทางผ่านโดยใช้เป็นทางผ่านเพื่อส่งออกไปยังประเทศอื่น (U.S. Embassy in Thailand, 2020) ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงเป็นประเทศทางผ่านที่ขบวนการค้ามนุษย์ได้นำผู้หญิง ผู้ชาย และเด็กที่เป็นเป้าหมายของการบังคับใช้แรงงานและการค้าประเวณีชาวไทยเพื่อนำไปค้ามนุษย์ในประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากมองว่าหนึ่งในประเทศเพื่อนบ้านของไทยเป็นจุดหมายปลายทางที่นิยมกันของกลุ่มแรงงานผู้อพยพหรือด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าส่งผลให้ชาวไทยมีการย้ายถิ่นฐานเพื่อแสวงหาโอกาสการทำงาน (Suhakam, 2020)

สาเหตุชาวไทยตัดสินใจเดินทางอพยพย้ายถิ่นฐานไปยังประเทศเพื่อนบ้านเพราะต้องการแสวงหาโอกาสการทำงาน และสร้างรายได้ที่ดีกว่าในประเทศไทย ซึ่งในมุมมองของชาวไทยเชื่อว่าหนึ่งในประเทศเพื่อนบ้านมีการพัฒนามากกว่าประเทศไทย และเมื่อมีการรับรู้เช่นนี้จึงเป็นเป้าหมายในการเสี่ยงโชค และแสวงหาโอกาสเข้ามาทำงานผนวกกับกระแสค่านิยมที่เชื่อว่าการเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศนำมาซึ่งผลตอบแทนที่คุ้มค่ามากกว่าการทำงานในประเทศไทย (Panrat, 2017) ซึ่งความรู้ที่ได้รับอาจขาดข้อเท็จจริง ขาดการศึกษาข้อมูลสำหรับประกอบการตัดสินใจ จนกลายเป็นช่องทางของผู้ฉกฉวยโอกาสโดยไม่สุจริตที่แอบแฝงมาจากกลุ่มอาชญากรรมต่าง ๆ เป็นเหตุให้เกิดปัญหามากมายกับชาวไทยที่เดินทางไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งปัจจุบันพบว่ามีชาวไทยถูกจับกุมจากการเดินทางไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้านเป็นจำนวนมาก และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง เหตุจากการเข้ามาทำงานผิดกฎหมาย การลักลอบเข้าเมือง การค้ายาเสพติด และการค้าประเวณี จากสถิติของสถานเอกอัครราชทูตไทยในประเทศเพื่อนบ้านที่ได้รับรายงานจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2561-2562 มีชาวไทยถูกจับกุมในคดีต่าง ๆ ประมาณ 1,654 คน ซึ่งได้แก่ คดียาเสพติด คดีค้าประเวณี คดีลักลอบเข้าเมือง และคดีทำงานผิดกฎหมาย และเฉพาะคดีการค้ามนุษย์ที่ได้รับรายงานจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2560-2561 นั้น มีชาวไทยถูกจับกุม ประมาณ 632 คน (Department of Consular Affairs, 2020) ซึ่งนับว่าเป็นจำนวน

ค่อนข้างมากของการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ชาวไทยที่เดินทางไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้าน เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ เช่น เวียดนาม อินโดนีเซีย พม่า บังคลาเทศ เป็นต้น

ด้วยปัญหาชาวไทยเดินทางไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้าน โดยขาดการศึกษาข้อมูล ข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวหรือทำงานในต่างประเทศ จนกลายเป็นเหยื่อของผู้ไม่หวังดีและทำให้ตกเป็นผู้กระทำ ความผิดทางกฎหมายในประเทศเพื่อนบ้าน และต้องโทษดำเนินคดีต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเหยื่อชาวไทย พ้นโทษ สถานเอกอัครราชทูตไทยในประเทศเพื่อนบ้านเป็นตัวกลางประสานงานและทำหน้าที่ดำเนินการช่วยเหลือเหยื่อชาวไทยส่งกลับประเทศภูมิลำเนา แต่การดำเนินการช่วยเหลือส่งกลับประเทศยังมีปัญหาต่าง ๆ มากมาย อาทิ ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ที่มีไม่เพียงพอ ขาดความรู้ ทักษะ ความละเอียดอ่อน ปัญหาเกี่ยวกับเหยื่อ เนื่องจากมีความหวาดกลัวผู้ค้ามนุษย์และเจ้าหน้าที่ ข้อมูลที่ได้รับจากเหยื่ออาจบิดเบือน ไม่ครบถ้วน ปัญหาทางวัฒนธรรม ภาษา ทำให้เกิดการสื่อสารไม่เข้าใจตรงกัน ก่อให้เกิดการช่วยเหลือไม่ตรงกับความต้องการของเหยื่อ (Nexus Institute, 2021) ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ ควรตระหนักถึงผลกระทบของบาดแผลทางใจ ให้ความสำคัญกับความต้องการ ความปลอดภัย และสุขภาพของเหยื่อ และเคารพในความเชื่อทางวัฒนธรรมและการใช้ภาษา อาจส่งผลให้ไม่สามารถเร่งดำเนินการช่วยเหลือเหยื่อชาวไทยส่งกลับประเทศภูมิลำเนาได้อย่างรวดเร็ว

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษากระบวนการส่งตัวกลับประเทศของเหยื่อการค้ามนุษย์ชาวไทยในประเทศเพื่อนบ้านเพื่อนำเหยื่อเหล่านั้นกลับสู่การใช้ชีวิตได้ตามปกติของสังคม และหลุดพ้นจากวงโคจรของขบวนการค้ามนุษย์ รวมทั้งศึกษาปัญหาและอุปสรรคการช่วยเหลือเหยื่อกลับประเทศ โดยเหยื่อค้ามนุษย์ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึงชาวไทยที่ถูกดำเนินค่าประเวณี การบังคับใช้แรงงาน และลูกเรือประมง ซึ่งจะได้รับการช่วยเหลือส่งกลับประเทศภายใต้บริบทการช่วยเหลือของสถานเอกอัครราชทูตไทยในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางาน พัฒนาบุคคล สำหรับการช่วยเหลือเหยื่อการค้ามนุษย์ชาวไทยกลับประเทศภูมิลำเนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษากระบวนการส่งกลับเหยื่อค้ามนุษย์ชาวไทย
2. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการช่วยเหลือเหยื่อค้ามนุษย์ชาวไทยส่งกลับประเทศ

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และบุคลากรของสถานเอกอัครราชทูตไทยที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเหยื่อค้ามนุษย์ชาวไทย จำนวน 5 คน โดยแบ่งเป็นตำแหน่งอัครราชทูตที่ปรึกษา (ฝ่ายกงสุล) 1 คน เจ้าหน้าที่ผู้ช่วยปฏิบัติงานกงสุล 2 คน และอาสาสมัครคนไทย 2 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

การสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยสร้างขึ้นและดัดแปลงมาจากแบบสัมภาษณ์เหยื่อค้ามนุษย์ของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และแบบสัมภาษณ์เรื่องกลไกการช่วยเหลือเด็กและหญิงจากการค้ามนุษย์กรณีศึกษา จังหวัดปัตตานี ของ Wongpet (2015) มาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากแบบสัมภาษณ์ของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้จริงในการคัดแยกเหยื่อในคดีค้ามนุษย์ รวมทั้งแบบสัมภาษณ์ของ Wongpet (2015) มีประเด็นคำถามใกล้เคียงกันกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาจึงนำแบบสัมภาษณ์ทั้งสองมาดัดแปลงให้ตรงกับประเด็นและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาให้มากที่สุด จึงกลายมาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้แนวทางการการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และบุคลากรที่มีหน้าที่ช่วยเหลือเหยื่อการค้ามนุษย์ชาวไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และขอให้มหาวิทยาลัยออกหนังสืออนุญาต เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงาน ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และประเด็นการสัมภาษณ์แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งการขออนุญาตบันทึกเสียง การสัมภาษณ์ทุกครั้งผู้วิจัยจะทำการบันทึกเสียง และจดบันทึกประเด็นจากการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยมีความตระหนักเกี่ยวกับการสัมภาษณ์เพื่อรับรู้ข้อเท็จจริงของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยคำนึงถึงสิทธิผู้ให้ข้อมูล การเคารพ การให้เกียรติและยอมรับข้อมูลที่ได้รับมา และจริยธรรมของผู้วิจัยตลอดการดำเนินการวิจัย นอกจากนี้การสัมภาษณ์เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงลึกที่มีความละเอียดอ่อนสำหรับผู้ให้ข้อมูลจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพื่อรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์มาเขียนวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการจำแนกข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล และสังเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์จนได้ข้อสรุป

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ด้วยการจัดหมวดหมู่ (Typology) และแยกแยะ (Taxonomy) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเขียนบรรยายรายละเอียดจากการศึกษา และวิเคราะห์ตามหลักตรรกะโดยเปรียบเทียบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานเอกสารต่าง ๆ มาเป็นแนวทางการวิเคราะห์อีกด้วย

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลภาคสนาม โดยแยกหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบเพื่อให้ได้ข้อมูลถูกต้องและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ รายการผลการช่วยเหลือการส่งกลับเหยื่อค้ำมนุษย์ชาวไทยของสถานเอกอัครราชทูต และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาอ้างอิง และศึกษาจากการสัมภาษณ์ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และบุคลากรของสถานเอกอัครราชทูตไทยที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเหยื่อค้ำมนุษย์ โดยมีรายละเอียดสรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. กระบวนการส่งเหยื่อกลับประเทศ ผู้วิจัยได้แบ่งสรุปผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 งานเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กระบวนการส่งตัวกลับประเทศ เป็นหนึ่งในกระบวนการช่วยเหลือเหยื่อการค้ามนุษย์ชาวไทย เมื่อพ้นโทษแล้ว สถานเอกอัครราชทูตไทยหรือสถานกงสุลใหญ่ในประเทศเพื่อนบ้านจะดำเนินการช่วยเหลือเหยื่อโดยการส่งตัวกลับประเทศไทย โดยดำเนินการประสานงานกับกระทรวงการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีภารกิจในการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ และได้รับผลกระทบจากการกระทำความรุนแรง ตามรูปแบบการดำเนินงานของกระทรวงการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีการดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครอง พี่นฟู เยียวยา ส่งกลับ และคืนสู่สังคมของผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ซึ่ง Kachawech (2011) ได้สรุปการดำเนินงานและหลักในการปฏิบัติในการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่นำส่งกลับประเทศไทย ดังนี้ 1) ขั้นตอนก่อนการส่งตัวกลับ หมายถึงประเทศปลายทางให้ความช่วยเหลือเหยื่อเกี่ยวกับการช่วยเหลือเบื้องต้น เช่น การสัมภาษณ์ประสานการดำเนินคดีและส่งกลับประเทศต้นทางและประสานงานกับกรมการกงสุล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งตัวเหยื่อกลับภูมิลำเนาเดิม 2) ขั้นตอนการรับตัวผู้เสียหาย ณ ท่าอากาศยาน เป็นการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรับตัวเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ได้แก่ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ (ปคม.) สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น เพื่อดำเนินการผ่านพิธีการตรวจคนเข้าเมือง สัมภาษณ์เหยื่อและพิจารณาให้การช่วยเหลือเบื้องต้น โดยเหยื่อนั้นมีทั้งกลับบ้านได้และกลับบ้านไม่ได้ หากตัวผู้เสียหายไม่สามารถกลับบ้านได้นั้น อาจเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ จะมีนักสังคมสงเคราะห์จัดการหาที่พักและประสานความช่วยเหลือจนผู้เสียหายสามารถกลับบ้านได้ 3) ขั้นตอนการวางแผนและการคืนสู่สังคม เป็นการประสานงานหน่วยงานในระดับจังหวัดหรือภูมิลำเนาเดิมเพื่อติดตามการส่งกลับให้มีความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องจนกว่าเหยื่อกลับไปใช้ชีวิตในสังคม

ได้ตามปกติ และ 4) ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการติดตามผลและเฝ้าระวังให้ความช่วยเหลือ โดยหน่วยงานในพื้นที่มีการรณรงค์ตระหนักรู้ให้ชุมชนและกลุ่มเสี่ยง ส่งเสริมศักยภาพบุคลากรโดยการอบรมให้ความรู้ และพัฒนาทักษะการทำงาน มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อป้องกันการถูกล่อลวง และร่วมมือกับองค์กรภาคเอกชนในการเสริมสร้างความรู้ให้แก่ผู้เสียหายเกี่ยวกับสถานการณ์การค้ามนุษย์ การย้ายถิ่นอย่างปลอดภัย และแหล่งข้อมูลการช่วยเหลือต่าง ๆ เพื่อให้เหยื่อสามารถอาศัยอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข

1.2 บทสัมภาษณ์ เมื่อสถานเอกอัครราชทูตได้รับแจ้งเหตุมีเหยื่อค้ามนุษย์ชาวไทยจะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะหน่วยงานด้านการปราบปรามการค้ามนุษย์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ จากนั้นเหยื่อค้ามนุษย์จะโดนกักตัวไว้เป็นพยานในชั้นศาล และจะเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งสถานเอกอัครราชทูตมีบทบาทในการช่วยเหลือเหยื่อค้ามนุษย์โดยการช่วยติดตามคดี และอำนวยความสะดวกดำเนินการส่งตัวกลับประเทศเมื่อเหยื่อชาวไทยพ้นโทษแล้ว ทั้งนี้เมื่อทางหน่วยงานรัฐของประเทศเพื่อนบ้านแจ้งรายงานเกี่ยวกับเหยื่อค้ามนุษย์ชาวไทยที่ได้รับการพ้นโทษ สถานเอกอัครราชทูตไทยจะดำเนินการส่งเหยื่อชาวไทยกลับประเทศภูมิลำเนา โดยสถานเอกอัครราชทูตช่วยเหลือดำเนินการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อดำเนินการช่วยเหลือส่งกลับ โดยสถานเอกอัครราชทูตออกเอกสารสำคัญประจำตัว (Certificate of Identity หรือ C.I) เพื่อใช้เดินทางกลับประเทศแทนหนังสือเดินทางหมดอายุหรือสูญหาย หากเหยื่อชาวไทยคนใดต้องการให้ช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับ สถานเอกอัครราชทูตจัดทำหนังสือสัญญาเยี่ยมและชดใช้เงินคืน เพื่อชำระเงินเยี่ยมคืนให้แก่กระทรวงการต่างประเทศภายในระยะเวลา 2 ปี ถ้าหากไม่ดำเนินการชำระตามกำหนดจะดำเนินการแบล็คลิสหรือเป็นกลุ่มเฝ้าระวัง (BL/WL) โดยไม่สามารถยื่นคำร้องขอมีหนังสือเดินทางเล่มใหม่ได้ โดยกระบวนการส่งเหยื่อกลับประเทศของสถานเอกอัครราชทูตไทยจะมีขั้นตอนดังนี้ คือ ขั้นตอนก่อนการส่งกลับจะเป็นการช่วยเหลือเบื้องต้น และสัมภาษณ์พร้อมทั้งคัดแยกเหยื่อและประสานงานดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด จากนั้นจึงส่งเหยื่อกลับประเทศต้นทาง โดยสถานเอกอัครราชทูตมีหน้าที่ออกเอกสารสำคัญประจำตัว (Certificate of Identity หรือ C.I) และขั้นตอนการรับตัวเหยื่อหลังจากส่งกลับประเทศ โดยสถานเอกอัครราชทูตต้องประสานกับกองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ (ปคม.) สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน IOM และ NGO เพื่อรับตัวเหยื่อ เพื่อผ่านพิธีการตรวจคนเข้าเมือง ถือว่าเป็นการเสร็จสิ้นหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูตในการช่วยเหลือชาวไทยจากการค้ามนุษย์ ซึ่งตามที่ค้นพบกระบวนการส่งกลับจากการวิจัยครั้งนี้ กระบวนการส่งกลับประเทศของเหยื่อค้ามนุษย์ เห็นว่าขั้นตอนการช่วยเหลือส่งกลับประเทศลำดับที่ 2-4 ตามการศึกษางานวิจัยของ Kachawech (2011) จะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐในประเทศต้นทางที่ดำเนินการช่วยเหลือหลังจากมีการส่งเหยื่อกลับประเทศ โดยจากผลการวิจัยของกระบวนการส่งกลับเหยื่อค้ามนุษย์กลับสู่ประเทศภูมิลำเนาภายใต้บริบทการช่วยเหลือของสถานเอกอัครราชทูตไทยในประเทศเพื่อนบ้าน พบว่าสถานเอกอัครราชทูตมีหน้าที่ช่วยเหลือเหยื่อชาวไทยในขั้นตอนของก่อนการส่งกลับ และช่วยเหลือติดตามคดี และอำนวยความสะดวกดำเนินการส่งตัวกลับประเทศเมื่อเหยื่อพ้นโทษเท่านั้น

2. ปัญหาและอุปสรรคการช่วยเหลือเหยื่อกลับประเทศ

ผู้วิจัยได้รวบรวมและสรุปผลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการช่วยเหลือเหยื่อกลับประเทศ โดยแบ่งจากรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีการสรุปรายละเอียด ดังนี้

ปัญหาด้านผู้ปฏิบัติงาน จะพบปัญหาทางด้านกระบวนการทางกฎหมายของประเทศเพื่อนบ้านที่ใช้ระยะเวลานาน ทำให้เหยื่อค้ามนุษย์ถูกกักกันไว้เป็นพยานระยะเวลานานโดยไม่สามารถเดินทางกลับไทยได้ สถานเอกอัครราชทูตจึงจำเป็นต้องเร่งติดตามคดีเพื่อดำเนินการส่งตัวกลับอย่างรวดเร็วที่สุด นอกจากนี้ พบว่า ปัญหาเจ้าหน้าที่ที่มีไม่เพียงพอทำให้เกิดการล่าช้าในการให้ความช่วยเหลือเหยื่อส่งกลับประเทศไทย

ปัญหาจากเหยื่อค้ามนุษย์ เหยื่อไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลตามความเป็นจริง เนื่องจากกลัวตนเองมีความผิด ซึ่งส่วนใหญ่เหยื่อรู้อยู่แล้วว่าตนเองมาทำงานอะไรและผิดกฎหมาย แต่เมื่อหลังจากการทำงานหรือรายได้ไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวัง ก็จะมีอาการเป็นเหยื่อ และให้ข้อมูลที่บิดเบือนไม่ครบถ้วน ทั้งนี้ยังปกปิดข้อมูล

เรื่องญาติ ครอบครัว หรือผู้ปฏิบัติงานดูแลเรื่องคดีตนเอง ทั้งนี้ยังมีปัญหาการให้ข้อมูลของเหยื่อ หลายครั้งจากการสัมภาษณ์เหยื่อ เหยื่อชาวไทยไม่ได้ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง ให้ข้อมูลเพียงเล็กน้อย และบางครั้งมีการบิดเบือนข้อมูล เนื่องจากกลัวว่าตนเองมีความผิด เพราะรู้ว่าตนมาทำงานแบบผิดกฎหมาย หรือกลัวนายจ้างข่มขู่ กลัวความไม่ปลอดภัยหากต้องให้ข้อมูลตามความเป็นจริง จึงทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถประสานงาน ช่วยเหลือ หรือเข้าถึงได้ในทันที แต่ต้องการให้สถานเอกอัครราชทูตส่งตัวกลับประเทศไทยเร็วที่สุด

ปัญหาด้านการประสานงาน ขึ้นอยู่กับแต่ละคดี ซึ่งจะมีการดำเนินการช่วยเหลือแตกต่างกัน เพราะเจ้าหน้าที่ดูแลคดีแต่ละคดีนั้นไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่คนเดียวกัน รวมทั้งระยะเวลาในการประสานงานมีความล่าช้า เนื่องจากกฎระเบียบต่าง ๆ ซึ่งสถานเอกอัครราชทูตฯ ไม่สามารถก้าวข้ามเพราะเป็นกระบวนการทางกฎหมายของประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้การช่วยเหลือเหยื่อชาวไทยกลับประเทศเกิดการล่าช้า

3. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และบุคลากร ที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือเหยื่อค้ายมนุษย์ชาวไทยส่งกลับประเทศ โดยสรุปรายละเอียด ดังนี้

ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ต้องมีการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง อย่างต่อเนื่อง เพื่อความสะดวกในการประสานงาน และดำเนินส่งตัวเหยื่อการค้ามนุษย์ชาวไทยกลับประเทศได้อย่างรวดเร็ว และปลอดภัย และควรให้มีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการค้ามนุษย์และการรับมือในการช่วยเหลือเหยื่อค้ายมนุษย์

แนวทางการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ ชาวไทยที่เดินทางไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้านและอาจตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์อีกครั้ง ซึ่งเป็นลักษณะรูปแบบของ Repeated offender กลับจากประเทศเพื่อนบ้านไปแล้ว ก็จะสามารถหาโอกาสเดินทางไปทำงานในประเทศอื่นต่อไป เนื่องจากไม่มีทางเลือกมากนัก ดังนั้น จึงควรประสานงานรับส่งเหยื่อระหว่างสถานเอกอัครราชทูตฯ กับหน่วยงานในประเทศไทย เพื่อให้เหยื่อได้รับการฝึกอาชีพและสามารถหลุดพ้นจากวงจรการค้ามนุษย์ และสามารถกลับไปใช้ชีวิตได้ตามปกติสุขในสังคม และควรปรับโครงสร้าง และนโยบายของรัฐให้ตอบโจทย์กับความต้องการของสาเหตุการค้ามนุษย์ โดยให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ และตระหนักถึงความถูกต้องของศีลธรรม และจริยธรรม นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้แก่ชาวไทยที่ต้องการเดินทางไปทำงานต่างประเทศ ให้มีความตระหนักรู้ถึงภัยจากการค้ามนุษย์ อย่าหลงเชื่อคำชักชวน ควรมีการศึกษาก่อนการเดินทางไปประเทศต่าง ๆ

การอภิปรายผล

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการส่งกลับเหยื่อค้ายมนุษย์ชาวไทยในประเทศเพื่อนบ้านสู่ประเทศไทย รวมถึงศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการช่วยเหลือ โดยมีรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. กระบวนการส่งเหยื่อกลับประเทศ การช่วยเหลือเหยื่อค้ายมนุษย์ชาวไทยของสถานเอกอัครราชทูตเป็นเพียงการช่วยเหลือติดตามคดีและส่งตัวกลับประเทศไทยเท่านั้น ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ คือ เมื่อเหยื่อชาวไทยพ้นโทษแล้ว หรือศาลมีคำพิพากษาว่าเหยื่อนั้นไม่ได้เข้าข่ายเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ สถานเอกอัครราชทูตดำเนินการช่วยเหลือเหยื่อค้ายมนุษย์ชาวไทยส่งกลับประเทศภูมิลำเนา โดยสถานเอกอัครราชทูตมีหน้าที่ออกเอกสารสำคัญประจำตัว (Certificate of Identity หรือ C.I.) กลับประเทศไทย เพื่อใช้แทนหนังสือเดินทางหมดอายุหรือสูญหาย ก่อนการส่งกลับสถานเอกอัครราชทูตสัมภาษณ์เหยื่อ พร้อมทั้งคัดแยกเหยื่อ และประสานงานกับหน่วยงานในประเทศต้นทางเพื่อรับตัวเหยื่อและจากนั้นจึงส่งกลับประเทศภูมิลำเนา แต่หากเหยื่อชาวไทยคนใดต้องการให้ช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับ สถานเอกอัครราชทูตจัดทำหนังสือสัญญาเยี่ยมและชดใช้เงินคืนเพื่อชำระเงินยืมคืนให้แก่กระทรวงการต่างประเทศภายในระยะเวลา 2 ปี ถ้าหากไม่ดำเนินการชำระตามกำหนด จะดำเนินการแบล็คลิสหรือเป็นกลุ่มเฝ้าระวัง (BL/WL) และไม่สามารถยื่นคำร้องขอมีหนังสือเดินทางเล่มใหม่จนกว่า

ดำเนินการเรียบบรร้อย ซึ่งผลวิจัยตามบริบทของการช่วยเหลือเหยื่อค้ามนุษย์ชาวไทยของสถานเอกอัครราชทูตมีความสอดคล้องและมีลักษณะตามที่ได้ศึกษาจากเอกสารการอบรมและสัมมนาอาสาสมัครคนไทยของสถานเอกอัครราชทูต รวมทั้งเอกสารรายงานผลการช่วยเหลือเหยื่อค้ามนุษย์ของสถานเอกอัครราชทูต และผลวิจัยส่วนนี้เป็นไปทิศทางเดียวกับบทสัมภาษณ์ของ Chongbunwatana (2019) อัครราชทูตที่ปรึกษา (กงสุล) และบทสัมภาษณ์ของ Hayeedah (2019) และ Yeana (2019) เจ้าหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูต และผลการวิจัยกระบวนการส่งเหยื่อกลับประเทศภูมิลำเนาครั้งนี้มีความคล้ายคลึงกับงานของ Wongpet (2015) เรื่องกลไกการช่วยเหลือเด็กและหญิงจากการค้ามนุษย์: กรณีศึกษาจังหวัดปัตตานี และเรื่องขั้นตอนการส่งตัวกลับประเทศและขั้นตอนการส่งตัวกลับจากประเทศไทยไปยังสปป. ลาว ของ Division of Anti Trafficking in Persons (2019) ในเรื่องของ การส่งตัวกลับประเทศภูมิลำเนา

2. ปัญหาและอุปสรรคการช่วยเหลือส่งกลับประเทศ ด้านผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และกระบวนการทางกฎหมายมีความล่าช้า จึงไม่สามารถดำเนินการช่วยเหลือเหยื่อส่งกลับประเทศได้ทันที ด้านตัวเหยื่อ เหยื่อไม่ประสงค์จะให้ข้อมูลที่ถูกต้อง บ้างมีการบิดเบือนข้อมูล เนื่องจากเกรงกลัวอันตรายต่อชีวิต บางคนขอร้องไม่ให้แจ้งเรื่องที่เกิดขึ้นกับครอบครัว หรือญาติที่ประเทศไทย รวมทั้งปัญหาด้านข้อมูล หลายครั้งจากการสัมภาษณ์เหยื่อไม่ได้ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง มีการบิดเบือนข้อมูล เนื่องจากกลัวความผิด เพราะรู้ว่าตนเองมาทำงานผิดกฎหมาย แต่ต้องการความช่วยเหลือโดยด่วน จึงทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถประสานดำเนินการช่วยเหลือได้ทันที จึงทำให้เหยื่อต้องถูกกักตัวไว้ในบ้านพักฉุกเฉินเพื่อกันไว้เป็นพยานนานหลายเดือน และบางคนได้รับการช่วยเหลือส่งกลับไปแล้วแต่ยังกลับมาทำผิดซ้ำ เนื่องจากเหตุผลส่วนตัว เช่น ความยากจน เพราะเชื่อว่าทำงานในประเทศเพื่อนบ้านแม้เสี่ยงแต่ยังดีกว่าทำงานในประเทศไทย ซึ่งปัญหาเกิดจากการขาดความรู้ที่ถูกต้อง และไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ชาวไทยเกี่ยวกับการเดินทางไปทำงานในต่างประเทศ และปัญหาด้านการประสานงานกับหน่วยงานของประเทศเพื่อนบ้านเกี่ยวกับการแจ้งข้อมูลการจับกุมเหยื่อให้กับสถานเอกอัครราชทูตล่าช้า อาจติดขัดด้วยข้อกฎหมาย เช่น ห้ามเปิดเผยข้อมูลนักโทษ ผู้ทำผิดเป็นเยาวชน อีกทั้ง กฎหมายในประเทศเพื่อนบ้านนั้นให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจเจ้าของคดี ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้ถึง 28 วัน ก่อนนำขึ้นศาล จึงเป็นอุปสรรคนอกเหนืออำนาจหน้าที่เจ้าหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูต ซึ่งจากผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการช่วยเหลือเหยื่อส่งกลับประเทศภูมิลำเนา มีลักษณะเดียวกันกับเรื่องประเทศไทยกับการปฏิบัติตามพันธกรณีอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก ด้านการคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ของ Nonthapatthamadun (2018) นอกจากนี้พบว่า ปัญหาและอุปสรรคการช่วยเหลือส่งกลับของเหยื่อค้ามนุษย์กลับประเทศยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับบทสัมภาษณ์ของ Chongbunwatana (2019) เอกอัครราชทูตที่ปรึกษา (กงสุล) และบทสัมภาษณ์ของ Hayeedah (2019) และ Yaena (2019) โดย Yaena (2019) ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องการช่วยเหลือเหยื่อค้ามนุษย์ชาวไทยได้ให้สัมภาษณ์ว่าปัญหาและอุปสรรคที่ยากมากในการช่วยเหลือ ส่วนใหญ่เกิดจากตัวเหยื่อ เพราะตนเองกลัวความผิด และให้ข้อมูลบิดเบือน และเป็นเท็จ ส่งผลให้การช่วยเหลือเกิดการล่าช้า และส่วนใหญ่ปัญหาที่เจอบ่อย คือ เมื่อได้รับการช่วยเหลือแล้วแต่ยังกลับมาทำความผิดซ้ำตามวงจรเดิม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านการป้องกันและคุ้มครองเหยื่อ

ควรให้มีการจัดอบรมให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับภัยการค้ามนุษย์ในทุกระดับ ทั้งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอาสาสมัครคนไทย และแรงงาน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน และควรมีประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้แก่ชาวไทยที่ต้องการเดินทางไปทำงานในต่างประเทศให้มีความตระหนักรู้ถึงภัยจากการค้ามนุษย์

ทราบถึงช่องทางขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐและความรู้เกี่ยวกับกลุ่มเสี่ยงต่อสถานการณ์การค้ามนุษย์ในระดับชุมชน

2. ด้านประสานงาน

ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และอาสาสมัครคนไทย ควรมีการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง อย่างต่อเนื่อง เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการประสานงาน และดำเนินส่งตัวเหยื่อค้ามนุษย์ชาวไทยกลับประเทศไทยได้อย่างรวดเร็ว และปลอดภัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. แนวทางกันป้องกัน

รัฐบาลควรมีกลไกการติดตามเหยื่อที่ถูกส่งกลับ โดยการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายในประเทศ เพื่อป้องกันการกลับคืนสู่วงจรการค้ามนุษย์ โดยมีการฝึกอบรมให้ความรู้ ฝึกทักษะอาชีพ และจัดหาแรงงานให้กับกลุ่มเสี่ยงได้มีงานทำ มีอาชีพ

2. รัฐควรมีนโยบายเสริมสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชนต่อความร้ายแรงต่อปัญหาการค้ามนุษย์เพื่อให้เกิดความร่วมมือป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษากระบวนการช่วยเหลือส่งกลับประเทศของประเทศอื่น ๆ เพื่อได้รับทราบข้อมูล ปัญหา และนำมาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของการช่วยเหลือการส่งกลับเหยื่อ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนากระบวนการต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ และเกิดกลไกที่สามารถช่วยขับเคลื่อนงานด้านการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู กรณีการค้ามนุษย์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. ควรทำการเก็บข้อมูลในส่วน of หน่วยงานอื่น ๆ อาทิ NGOs หน่วยงานฝ่ายประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อจะได้มุมมองการช่วยเหลือจากฝ่ายอื่น ๆ และนำมาเปรียบเทียบถึงความเหมือนและต่างกัน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย อาสาสมัครคนไทย และเหยื่อค้ามนุษย์ทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้คำแนะนำเพื่องานวิจัยสำเร็จ และได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เลขที่ PSU IRB 2020 – PSU – St 019

References

- Chongbunwatana, K. (2019). Minister Counsellor, Royal Thai embassy Kuala Lumpur. *Interview*, 12 November 2019. (in Thai)
- Department of Consular Affairs. (2020). *Data base of protection for Thai people in Malaysia*. Retrieved 2020, July 7, from consulsr.thaiembassy.my. (in Thai)
- Division of Anti Trafficking in Persons. (2019). *Repatriation Flow and Procedures from Thailand to Lao PDR*. Retrieved 2024, April 8, from: https://www.jica.go.jp/Resource/project/thailand/016/materials/ku57pq00001yw2db-att/repatriation_handbook_02.pdf. (in Thai)
- Hayeedah, A. (2019). Interpreter, Royal Thai Embassy Kuala Lumpur. *Interview*, 20 October 2019. (in Thai)

- Kachawech, S. (2011). *Coordination Development Trends on the Repatriation to the Country of Origin of Thai Women and Children who were Trafficking Victims*. (Master of Social Work in Social Welfare Administration and Policy). Thammasat University, Faculty of Social Administration, Program in Social Work. (in Thai)
- Kangthong, S. (2012). *Problems of protection of Thai people in Malaysia (Research report)*. Devawongse Varopakarn Institute of Foreign Affairs (DVIFA): Ministry of Foreign Affairs. (in Thai)
- Luella, R. (2017). *Anti-Human Trafficking*. Retrieved 2019, August 13, from: <https://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/82427-12.pdf>. (in Thai)
- Ministry of Foreign Affairs. (2022). *2022 Trafficking in Persons Report: TIP Report*. Retrieved 2024, April 5, from: <https://www.mfa.go.th/th/content/tip-report-2022?page=5d5bd3c915e39c306002a907&menu=5d5bd3d815e39c306002aac5>. (in Thai)
- Nexus Institute. (2020). *Separation of victims from human trafficking*. Retrieved 2024, April 8, from: <https://nexusinstitute.net/wp-content/uploads/2022/03/PG1-Trafficking-Victim-Identification-Thai-1.pdf>. (in Thai)
- Nonthapathamadun, R. (2018). *Thailand and compliance with its obligations under the ASEAN Convention against Protection especially for women and children in terms of protection and assistance to victims of human trafficking. (Research report)*. Devawongse Varopakarn Institute of Foreign Affairs (DVIFA): Ministry of Foreign Affairs. (in Thai)
- Panrat, A. (2017). *Illegal Working of Thais in Neighbouring Countries: Management Guidelines (Research report)*. Devawongse Varopakarn Institute of Foreign Affairs (DVIFA): Ministry of Foreign Affairs. (in Thai)
- Suhakam. (2020). *Human Trafficking*. Retrieved 2020, February 4, from: <https://www.suhakam.org.my/human-trafficking/>
- U.S. Embassy in Thailand. (2020). *Trafficking in Person (TIP) Report*. Retrieved September 5, 2020, from: <https://th.usembassy.gov/th/our-relationship-th/official-reports-th/2020-trafficking-persons-report-thailand-th/>. (in Thai)
- U.S. Embassy in Thailand. (2023). *Trafficking in Person (TIP) Report*. Retrieved April 8, 2024, from: <https://th.usembassy.gov/th/our-relationship-th/official-reports-th/2023-trafficking-persons-report-thailand-th/>. (in Thai)
- Wongpet, A. (2015). *The Mechanism to Protect the Trafficking children and Women: A case Study of Pattani Province*. (Master of Arts in Social Development Administration). Prince of Songkla University, Faculty of Liberal Arts, Program in Social Development Administration. (in Thai)
- Yaena, A. (2019). Officer, Royal Thai Embassy Kuala Lumpur. *Interview*, 20 October 2019. (in Thai)

ผู้เขียน

นางสาวกานต์สินี แก้วเพ็ง

นักศึกษาปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
เลขที่ 15 ถนนกาญจนวนิชย์ ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110
E-mail: kkansinee@yahoo.com

รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ

อาจารย์ที่ปรึกษา ประจำสาขาวิชาสังคม วัฒนธรรม และการพัฒนามนุษย์
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
เลขที่ 15 ถนนกาญจนวนิชย์ ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110
E-mail: dh_wanchai@yahoo.com

